

KAZ DAĞLARI'NIN TURİZMDEKİ EKONOMİK DEĞERİNİN SEYAHAT MALİYET YÖNTEMİ İLE BELİRLENMESİ¹

DETERMINATION OF ECONOMICAL VALUE OF IDA MOUNTAINS' TOURISM BY THE TRAVEL COST METHOD

Ferah ÖZKÖK² - Şefik Okan MERCAN³ - Hacı Mehmet YILDIRIM⁴
Halil KORKMAZ⁵ - Serdar SÜNNETÇİOĞLU⁶ - Çiğdem AYHAN⁷

Öz

Kaz Dağları, mitolojik, doğal, kültürel ve tarihsel açıdan önemli değerlere sahiptir. 1993 yılında Kaz Dağları'nın bir kısmı milli park ilan edilmiş ve böylece koruma altına alınmıştır. Ancak milli park alanı dışında kalan bölgede madencilik gibi üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesiyle turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği alanlarda tahribatlar ve onarılamaz zararlar oluşmaktadır. Bu kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması sürdürülebilir bir bakış açısı ile mümkün olacaktır. Çalışmada, Kaz Dağları'nın turizm kaynaklarının ekonomik değerini seyahat maliyet yöntemi ile hesaplamak amaçlanmıştır. Bölgenin, turizm amaçlı kullanımının seyahat maliyet yöntemiyle ekonomik değerini belirlemek üzere soru formları hazırlanmış ve bölgeye gelen turistlerle yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Daha sonra kurulan regresyon modelinde Kaz Dağları bölgesi için yıllık bireysel tüketici rantı ve toplam tüketici rantı hesaplanmış ve bu rakamlar sırasıyla 3.959,46 TL ve 384.958.445,95 TL bulunmuştur. Elde edilen bu bulgulara göre ziyaretçiler Kaz Dağları bölgesini ziyaret etmek için oldukça yüksek bir maliyete katlanmaktadır ve bölgenin doğal yapısının korunması ile her geçen yıl bu miktarın daha da artacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaz Dağları, Seyahat Maliyet Yöntemi, Ekoturizm

Abstract

Ida Mountains have mythological, naturally, culturally and historically important values. In 1993, some parts of Ida Mountains were declared a national park and protected. However, the area where is outside the national park and suitable for tourism activities has been irrecoverably damaged by productive activities as mining. Protecting the natural resources for next generations would be possible only through sustainable point of view. This study aims to calculate the economic value of tourism resources of Ida Mountains with travel cost management. The question form is prepared in order to determine the economic value of the touristic use of this region by travel cost method. In addition, data is gathered via face-to-face meetings with visitors. Then, annual individual consumer surplus and total surplus of Ida Mountains are calculated in the regression model. These numbers are 3.959,46 TL and 384.958.445,95 TL. Based on the results, visitors bear quite high costs in order to visit Ida Mountains. Moreover, this quantity will increase day by day due to the protection of the natural structure of Ida.

Keywords: Ida Mountains, Travel Cost Management, Ecotourism

¹Bu makale “Kaz Dağlarının Turizmdeki Ekonomik Değerinin Seyahat Maliyet Yöntemi İle Belirlenmesi” isimli ÇOMÜ BAP Birimi tarafından desteklenen 713 no'lu bu projeden üretilmiştir.

² Prof.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, fozkok@comu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-7085-6117

³ Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, okanmercan@comu.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-1737-014X

⁴ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, hadjimehmet@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-0718-7296

⁵ Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, halilkorkmaz@comu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-6795-9289

⁶ Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, serdarsunnetcioglu@comu.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-0244-5874

⁷ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, cigdemayhan@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-5148-4162

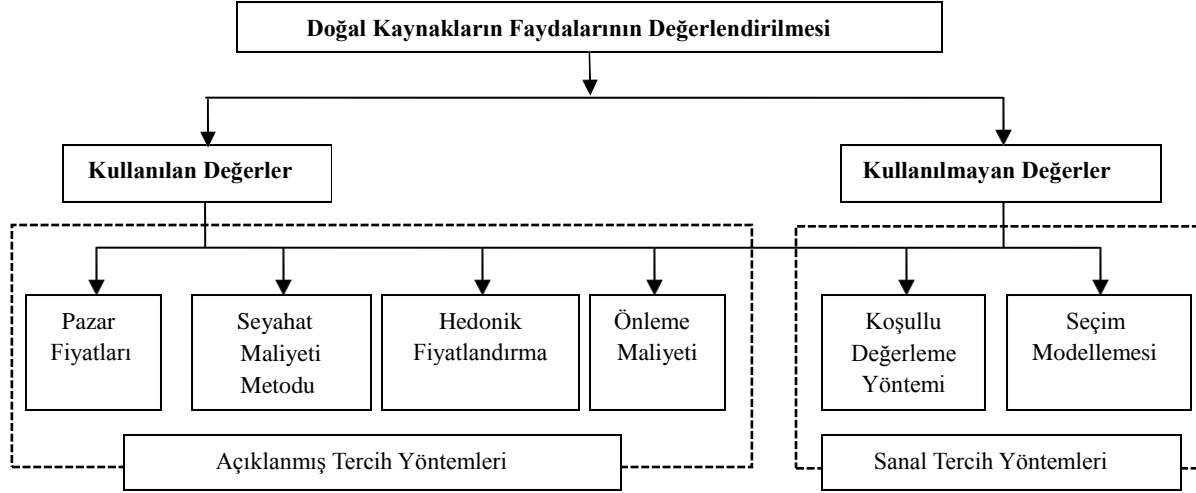
1. GİRİŞ

1. 1. Kavramsal Çerçeve

Doğanın bir parçası olan insan, varlığının sürekliliğini sağlamak için doğaya karşı mücadele vermek zorunda kalmıştır. İhtiyaçlarını karşılamak üzere doğaya başvuran insanoğlunun doğa-insan ilişkisi dengesini yitirmeye başladığında doğanın tahribatı sorunu başlamış, aşırı üretim ve aşırı tüketim çevre sorunlarını beraberinde getirmiştir. Çevre sorunları hem gelişmiş hem de gelişmekte olan tüm ülkelerin sorunu durumundadır. Çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan büyüme odaklı gelişme stratejileri yerini insan odaklı kalkınma stratejilerine bırakmak zorunda olduğu genel kabul görmektedir. Ancak ülkelerin uygulamalarında insan ve çevre odaklı uygulamalar yeterince yer almamaktadır. Hangi sektör olursa olsun, gelişiminde izlenecek stratejiler bölgede yaratacağı etkilerin belirleyicisi olacaktır. Ekonomik değerlendirme yöntemleri, turizm aktiviteleri ve hizmetleri gibi ekonomik kullanım değerinin tahminlenmesi yanında ekonomik değeri piyasa koşullarında değerlendirmeye alınmayan doğa gibi değerleri de içeren toplam ekonomik değeri tahminlemeyle ilgilidir.

Geçmiş yıllarda sınırsız olarak düşünülen doğal kaynakların, her yıl sanayileşme, kentleşme ve nüfusun hızla artması sınırsız olarak görülen kaynakların tükenmesine neden olmaktadır (Tayanc ve Toros vd, 1997). Sanayileşme, kentleşme ve hızlı nüfus artışı doğal kaynakların tükenmesine sebep olan önemli etkenler arasında görülmektedir. Turizm, sürdürülebilirlik ve rekabetçiliğin birbirini güçlendirdiği ve daha kaliteli deneyimler sunulmasını sağladığı bir sektördür (Notarstefano, 2008). Turizmde sürdürülebilirlik kavramı, doğa, iklim, çevre, kültür gibi olguların korunması ve gelecek nesillere bozulmadan aktarılmasını esas alan bir olgudur. Bu bağlamda, ekonomik değeri piyasa koşullarında değerlendirmeye alınmayan doğa gibi değerlerinin de olduğu toplam ekonomik değerin tahminlenmesi sürdürülebilirlik açısından önemlidir.

Kamusal mal özelliklerini taşıyan kültürel mallar ve doğanın ekonomik değerinin belirlenmesinde bu tür yöntemler gereklidir. Bir alanın ziyaretinde katlanılan seyahat maliyeti (seyahat maliyet yöntemi), hoşlandığı ürün için ödemek zorunda olduğu fazla fiyat ya da bir rahatsızlık ve tahribattan kaçınmak için katlandığı maliyet (önleyici davranışlar) gibi mal ya da hizmetin değerini yansıtan bir bileşen içeren mevcut faaliyetlere ya da piyasa işlemleri verilerine uygulanabilir. Ekonomik değerlendirme yöntemleri aşağıdaki şekil 1'deki gibi sınıflandırılabilir.

Şekil 1. Ekonomik Değerleme Yöntemleri

Seyahat Maliyeti Yöntemi kırk yılı aşkın bir süredir pek çok çalışmada başarılı bir şekilde uygulanmaktadır. Seyahat Maliyeti Yöntemi bireysel ve bölgesel olmak üzere iki farklı şekilde uygulanmaktadır. Seyahat Maliyeti Yönteminin uygulama şekli, talep modelinde yer alan değişkenler ve tüketici rantının hesaplanmasında seçilen fonksiyon tipleri ile ilgili olarak birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalara ilişkin özet bilgiler ise aşağıdaki gibidir:

Garrod vd. (1991), Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemini İngiltere’de dört botanik bahçesindeki rekreasyondan sağlanan faydaları hesaplamak için kullanmışlardır. Araştırma sonucunda yarı logaritmik fonksiyon tipinin kullanılmasıyla ziyaret başına elde edilen tüketici rantı miktarı dört botanik bahçesinin her biri için 0.91, 2.24, 0.35 ve 0.26 İngiliz Sterlini olarak hesaplanmıştır.

Belkayalı (2009) tarafından, Yalova termal kaplıcalarının rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanımının ekonomik değerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada ilk olarak rekreasyon ve turizm talepleri ve ziyaretçilerin bu alana giriş ücreti ödeme eğilimlerini etkileyen değişkenler tespit edilmiş ve alana gelen ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özellikleri arasındaki farkları irdelenmiştir. Yapılan analizler neticesinde Yalova Termal Kaplıcaları için, seyahat maliyeti yöntemine göre 1.239.014.400 TL/Yıl tüketici rantı değeri tahmin edilmiştir.

Willis vd. tarafından yapılan çalışmada (1991), orman rekreasyonu değerini belirlemek üzere Brecon, Buchan, Cheshire, Lorne, New Forest ve Ruthin olmak üzere 6 orman içi dinlenme yeri ele alınmıştır. Çalışmada seyahat maliyeti yöntemini kullanarak her bir orman içi dinlenme yeri için ziyaretçi başına tüketici rantı değerleri bulunmuştur. Bulunan bu değerler 0.40 İngiliz Sterlini ile 2.32 İngiliz Sterlini arasında değişmektedir.

Mangan vd. (2013), gerçekleştirdikleri araştırmalarında Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemini Keenjar Göl’ünün rekreasyonel değerinin belirlenmesi amacıyla kullanmışlardır. Çalışmada gölü ziyarete giren 500 kişiye yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Çalışma gölün farklı kirlilik kaynaklarından dolayı ciddi tehdit altında olduğu ve acil ve etkili koruyucu önlemlerin alınması gerekliliğinin saptanmasına olanak tanımıştır. Çalışmanın sonucunda ziyaretçilerden alınan giriş ücretlerinin yıllık toplamının 38 bin dolar olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen gelirin gölün temizlenmesi, gerekli koruma önlemlerinin alınması ve çeşitli

masrafların finanse edilmesinde yetersizmiş gibi gösterildiği bulunmuştur. Çalışma ziyaretçiler tarafından ödenen yıllık giriş ücreti ile gölün ziyaretinden kaynaklanan fayda akışı arasında büyük bir tutarsızlığın var olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Ortaçesme vd. (2002), Antalya'da yer alan Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı'nın rekreasyonel kullanım değerini Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemini kullanarak belirlemeye yönelik gerçekleştirdikleri araştırmalarında Eylül 1998-Haziran 1999 tarihleri arasında Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı'nı ziyarete gelen 500 kişiye yüz yüze görüşme yoluyla anket tekniği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı'nın Temmuz 1999 fiyatlarıyla, yılda yaklaşık 21.500 bin TL'lik rekreasyonel kullanımdan doğan bir ekonomik değere sahip olduğu sonucu ortaya konulmuştur.

Bir destinasyonun doğal çekicilikleri, bölgenin ekonomik değerinin hesaplanmasında genellikle dikkate alınmamaktadır. Seyahat maliyet yöntemi, destinasyonun ekonomik değerinin belirlenmesinde doğa unsurlarını da dikkate alan etkili bir yöntemdir. Böylece, destinasyonun sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sağlayacak bir hesaplama yapılması mümkün olmaktadır. Bu çalışma ile doğal güzellikleriyle ön plana çıkan Kaz Dağları'nın ekonomik değeri seyahat maliyet yöntemiyle belirlenmeye çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi araştırma yöntemi olarak seçilmiştir. Bireysel Seyahat Maliyeti Yönteminde bir turistik destinasyon ya da rekreasyonel alana seyahat eden kişilerin katlandıkları maliyetler o destinasyon ya da alanın değerinin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Seyahat Maliyeti Yöntemi ilk olarak 1949 yılında Harold Hotelling tarafından öne sürülmüş, daha sonra 1959 yılında A.B.D Ulusal Parklarındaki rekreasyonel alanların ekonomik değerlendirmesi için bir araç olarak geliştirilmiştir (Latinopoulos, 2014). Elde edilen verilerden seyahat maliyetleri hesaplanır ve bir talep ilişkisi kurabilmek için elde edilen veriler diğer ilgili veriler ile ilişkilendirilir. Yukarıda verilen örnekler büyük oranda yöntem desenini açıklar niteliktedir. Seyahat Maliyeti Yöntemi diğer değer biçme (değerlendirme) yöntemleri ile kıyaslandığında daha güvenilir sonuçlar veren bir yöntem olarak görülmektedir. Seyahat Maliyeti Yöntemi, bireylerin seyahatleri ile ilişkili masraflarını gözlemleyerek ziyaret ettikleri alandan elde ettikleri faydanın tahmin edilmesini olanaklı kılmaktadır (Haddad, 2010). Seyahat Maliyet Yönteminin varsayıma dayanan verilerden ziyade gözleme dayanan verileri ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada Kaz Dağları'nın turizm talep fonksiyonu; $V_i = f(C_i, S_i, R_i, Q)$ olarak belirlenmiştir. Fonksiyon Latinopoulos, (2014) çalışmasından yararlanılarak Kazdağları için araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

V_i : i bireyi tarafından alana belirli bir zaman sürecinde yapılan ziyaret sayısı

C_i : Alanı ziyaret eden i bireyinin toplam seyahat harcamalarını

S_i : Bireysel ziyaretçinin sosyo-ekonomik özelliklerini

R_i : Alanı seçmesindeki turistik deneyimlerini

Q : Bireyin ziyaret sayısını etkileyen diğer faktörleri göstermektedir.

Fonksiyonda alana bir yıl içinde yapılan ziyaret sayısı bağımlı değişken olarak, bireyin toplam seyahat harcamaları, ziyaretçinin sosyo-ekonomik özellikleri, deneyimleri ve diğer faktörler bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir.

Seyahat maliyet yönteminin hesaplanması amacıyla araştırma alanında Ağustos – Eylül 2016 ve Temmuz-Eylül 2017 dönemlerinde anket çalışması yapılmıştır. Anket formu, Belkayalı (2009) çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın evrenini Kazdağlarını ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Kazdağlarını ziyaret eden turist sayısına dair istatistik veriler mevcut olmadığından everene ilişkin net bir sayı belirlenememiştir. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi ile 384 kişiye ulaşılması hedeflenmiş ancak 276 geçerli anket veri analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen verilerden araştırma kitlesinin demografik bilgileri çıkarılmıştır. Seyahat maliyeti yöntemi çerçevesinde oluşturulan anketin uygulayıcılar tarafından açıklayıcı ve yeterli olarak değerlendirilmiş ve araştırmaya katılan deneklerin soruları algı düzeyleri yeterli görülmüştür. Bölgeye gelen ziyaretçilerin istatistikleri tutulmadığından ve anketlerin yapılması için bölgede uygun koşulların bulunmaması sebebiyle araştırmaya bölgedeki otellerde konaklama yapan ziyaretçiler dâhil edilmiştir.

3. BULGULAR

Kaz Dağları bölgesinde yürütülen anket çalışması sonucunda katılımcıların %59'unun erkek %40'ının kadın olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar yaş gruplarına göre incelendiğinde ziyaretçilerin %40'ının 25-34 yaş aralığında bulunduğu ve bunları 34-44 yaş (%19,9) ve 45-54 yaş (%18,5) grubundaki ziyaretçilerin takip ettiği görülmektedir. Ziyaretçilerin %42'si lisans mezunudur. Ziyaretçilerin yaklaşık yarısının (%48,6) özel sektör çalışanı olduğu ve yine %46,7'sinin 1300-3000 TL arasında aylık gelirinin bulunduğu görülmektedir (Tablo 1).

416

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	
Cinsiyet	Kadın	111	40,2	Meslek	Kamu	42	15,2	
	Erkek	163	59,1		Özel Sektör	134	48,6	
	Belirtilmemiş	2	0,7		Serbest Meslek	24	8,7	
Yaş	18-24	33	12		Emekli	25	9,1	
	25-34	111	40,2		İşsiz	25	9,1	
	35-44	55	19,9		Öğrenci	17	6,2	
	45-54	51	18,5		Belirtilmemiş	9	3,3	
	55-64	17	6,2		Gelir Düzeyi	1300 TL'den az	29	10,5
	65 Yaş ve Üstü	4	1,4			1300-3000 TL	129	46,7
Belirtilmemiş	5	1,8	3001-5000 TL			64	23,2	
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	29	10,5	5001-10000 TL		21	7,6	
	Ortaöğretim	91	33	10000 TL üzeri	12	4,3		
	Lisans	117	42,4	Belirtilmemiş	21	7,6		
	Lisansüstü	26	9,4	Toplam		276	100	
	Belirtilmemiş	13	4,7					

Anket sonuçlarına göre ziyaretçilerin büyük bir kısmının (%45,7) İstanbul'dan geldiği görülmektedir. Bunun dışında İzmir, Balıkesir, Çanakkale ve Ankara'dan gelen ziyaretçilerin takip ettiği görülmektedir. Yurt dışından gelen katılımcılara bakıldığında Almanya, ABD ve Avustralya'dan gelen ziyaretçilerin ağırlıklı olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Geldikleri Yerler

Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	
Yurt İçi	Ankara	11	4	Yurt Dışı	ABD	4	1,4	
	Balıkesir	15	5,4		Almanya	6	2,2	
	Çanakkale	13	4,7		Avustralya	3	1,1	
	Edirne	9	3,3		İngiltere	2	0,7	
	İstanbul	126	45,7		Yunanistan	1	0,4	
	İzmir	20	7,2		<i>Yurt Dışı Toplam</i>	<i>16</i>	<i>5,8</i>	
	Tekirdağ	11	4					
	Diğer İller	55	19,9					
	<i>Yurt İçi Toplam</i>	<i>260</i>	<i>94,2</i>		Toplam		276	100

Ziyaret durumu bakıldığında ziyaretçilerin %35,9'u alana beş veya daha fazla ziyaret gerçekleştirdiklerini bildirmişlerdir. Katılımcıların %32,2'si ise Kaz dağlarına ilk kez ziyaret gerçekleştirdiklerini beyan etmişlerdir. Ziyaretçilerin %60,9'unun bölgeyi ziyaret etmelerinde yakın çevrenin ve %21'inde ise sosyal medyanın etkili olduğunu belirlenmiştir. Katılımcıların bölgeyi ziyaret amaçlarında sırasıyla doğa ile baş başa kalma (%46,4), dinlenme (%45,7) ve gezi (%39,1) en çok tercih edilen nedenlerdir.

Tablo 3. Katılımcıların Ziyaret Durumları

Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde
Kaçınıcı Ziyaret	1. Ziyaret	89	32,2	Yıllık Turizm Amaçlı Ayrılan Süre	1 haftadan az	48	17,4
	2. Ziyaret	50	18,1		1 hafta-15 gün arası	142	51,4
	3. Ziyaret	24	8,7		16 gün - 1 ay arası	54	19,6
	4. Ziyaret	14	5,1		1 aydan fazla	29	10,5
	5 ve üzeri	99	35,9		Belirtilmemiş	3	1,1
Geliş Amacı	Doğayla baş başa kalmak	128	46,4	Kaz Dağları için Ayrılan Süre	1 gün	52	18,8
	Dinlenme	126	45,7		2-7 gün	149	54,0
	Gezi	108	39,1		8-15 gün	30	10,9
	Sağlık	22	8,0		15 günden fazla	40	14,5
	Eğitim	8	2,9		Belirtilmemiş	5	1,8
	Diğer	19	6,9				
Ziyarete Etkili Kaynaklar	Yakın Çevre	168	60,9	Kullanılan Ulaşım Tipi/Tipleri	Karayolu	219	79,3
	Sosyal Medya	58	21,0		Hava ve Karayolu	26	9,4
	Televizyon	22	8,0		Deniz ve Karayolu	19	6,9
	Gazete-Dergi	6	2,2		Hava,Deniz ve Karayolu	8	2,9
	Diğer	22	7,9		Belirtilmemiş	4	1,4
					Toplam		276

Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%51,4) yıllık 1 hafta ile 15 gün süreyle turizm amaçlı bu gezilere zaman ayırdığı görülmektedir. Yine katılımcıların büyük çoğunluğunun (%54) yıllık Turizm amaçlı gezilerinden 2-7 gününü Kaz Dağları için ayırdığı görülmektedir (Tablo 3).

Ziyaretçilerin kullandıkları ulaşım tipleri incelendiğinde yalnızca karayolunun ağırlıklı olarak (%79,3) kullanıldığı görülmektedir (Tablo 3). Bununla birlikte karayoluyla ulaşım

kullanılan aracın çoğunlukla otomobil (%84,4) olduğu görülmektedir (Tablo 4). Bunun sebebinin İstanbul, İzmir, Balıkesir ve Çanakkale gibi şehirlerden ağırlıklı olarak bölgeye ziyaretlerin gerçekleştirilmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Ziyaretçilerden kişi başı ulaşım harcamalarını belirtmeleri istenmiştir. Aynı zamanda alana ulaşım süreleri ve mesafelerine bakılarak verilen cevapların doğruluğu kontrol edilmiştir. Tablo 4'e göre ziyaretçilerin %46'sının kişi başı ulaşım harcaması 100 TL ile 300 TL arasındadır. Ziyaretçilerin konaklama harcamalarına bakıldığında %23'ünün 200 TL'den az, %20'sinin 200 TL ile 400 TL arasında ve %19'unun 401 TL ile 600 TL arasında konaklama harcaması yaptığı görülmektedir. Ziyaretçilerin %31'si yiyecek içecek, rekreasyon faaliyetleri, hediyelik eşya gibi diğer amaçlar için kişi başı 100 TL ile 300 TL arasında harcama yaptıklarını belirtmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Seyahat, Konaklama ve Diğer Harcamaları

Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	
Karayoluyla Ulaşımında Kullanılan Araç	Otobüs	26	9,4	Kişi Baş Konaklama Harcaması	200 TL'den az	64	23,2	
	Otomobil	234	84,8		200-400 TL	56	20,3	
	Minibüs	2	0,7		401-600 TL	53	19,2	
	Belirtilmemiş	14	5,1		601-800 TL	27	9,8	
Kişi Baş Ulaşım Harcaması	100 TL'den az	52	18,8		801-1000 TL	13	4,7	
	100-300 TL	127	46,0		1000 TL üzeri	43	15,6	
	301-500 TL	30	10,9		Belirtilmemiş	20	7,2	
	501-700 TL	14	5,1		Kişi Baş Konaklama Dışı Harcama	100 TL'den az	58	21
	701-900 TL	12	4,3			100-300 TL	86	31,2
	900 TL üzeri	27	9,8			301-500 TL	44	15,9
	Belirtilmemiş	14	5,1	501-700 TL		20	7,2	
				701-900 TL		10	3,6	
			900 TL üzeri	33		12		
Toplam		276	100	Belirtilmemiş	25	9,1		

Seyahat maliyet yöntemine yönelik yapılan anket çalışmasında ziyaretçilerin Kaz Dağları'nı ziyaret tercih nedenleri sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre ziyaretçilerin tamamına yakın bir kısmı (%97,5) alanın doğal yapısını için bölgeyi ziyaret ettiklerini bildirmiştir. Bununla birlikte kültürel yapısı (%68,8), yürüyüş parkurları ve piknik alanları (%37), çeşitli eğitim kamplarının düzenlenmesi (%33) bölgeyi ziyarette etkili olan diğer önemli unsurlardır (Tablo 5).

Ziyaretçilerin alandan memnuniyet dereceleri sorulduğunda yaklaşık %40'ının çok yüksek düzeyde ve %38'inin ise yüksek düzeyde memnun olduğu görülmektedir. Ziyaretçilerden yaptıkları harcamaya göre memnuniyet derecelerine değerlendirmeleri istendiğinde ise yaklaşık %35'inin çok yüksek düzeyde ve yine yaklaşık %35'inin yüksek düzeyde memnun olduğu görülmektedir (Tablo 5).

Ziyaretçilere eğer alana giriş ücreti ödenmesi gerekseydi ne kadar ücret ödemeyi kabul edebilecekleri sorulmuştur. Tablo 5'e göre katılımcıların %39'u 5 TL ile 10 TL arasında ücret ödeyebileceğini bildirirken, % 38'i 5 TL'den az ücret ödeyebileceğini bildirmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Memnuniyet Düzeyleri

Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde
Ziyarete Değer Bulunan Üç Unsur	Doğal yapısı	269	97,5	Kaz Dağlarından Memnuniyet Derecesi	Düşük	4	1,4
	Kültürel yapısı	190	68,8		Yeterli	57	20,7
	Yürüyüş parkurları ve piknik alanları	102	37		Yüksek	105	38
	Çeşitli eğitim kamplarının düzenlenmesi	91	33		Çok Yüksek	110	39,9
	Alternatif konaklama olanakları	67	24,3				
	Diğer	5	1,8				
Giriş Ücreti Önerisi	5 TL'den az	105	38	Yapılan Harcamaya Göre Memnuniyet Derecesi	Düşük	12	4,3
	5-10 TL	108	39,1	Yeterli	70	25,4	
	11-15 TL	22	7,2	Yüksek	97	35,1	
	16-20 TL	18	5,4	Çok Yüksek	97	35,1	
	21 TL ve üzeri	23	7,6	Toplam		276	100

Kaz Dağları'nın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için alana giriş için ödenecek olan ücretin nasıl değerlendirilmesi gerektiği sorulduğunda öncelikle bitki çeşitliliğinin korunmasının (%83,7) önemli olduğu ziyaretçiler tarafından bildirilmiştir. Sırasıyla hayvan çeşitliliğinin korunması, kaynak sularının korunması ve kültürel yapının korunması ziyaretçilerin belirttiği diğer önemli konular arasındadır. Eğitim çalışmaları ve pazarlamaya yönelik çalışmalar diğer başlıklara göre geri planda kalmıştır (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların Alanda İstedikleri Yatırımlar

Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde
Bitki Çeşitliliğinin Korunması	Cevapsız	12	4,3	Eğitim Çalışmaları	Cevapsız	30	10,9
	Önemsiz	10	3,6		Önemsiz	6	2,2
	Az önemli	10	3,6		Az önemli	17	6,2
	Önemli	13	4,7		Önemli	45	16,3
Hayvan Çeşitliliğinin Korunması	Çok önemli	231	83,7	Çok önemli	178	64,5	
	Cevapsız	13	4,7	Pazarlama Çalışmaları	Cevapsız	39	14,1
	Önemsiz	11	4		Önemsiz	43	15,6
	Az önemli	8	2,9		Az önemli	21	7,6
Önemli	23	8,3	Önemli		32	11,6	
Kaynak Suların Korunması	Çok önemli	221	80,1	Çok önemli	141	51,1	
	Cevapsız	11	4	Diğer	Cevapsız	177	64,1
	Önemsiz	9	3,3		Önemsiz	7	2,5
	Az önemli	13	4,7		Az önemli	4	1,4
Önemli	23	8,3	Önemli		4	1,4	
Kültürel	Çok önemli	220	79,7				
	Cevapsız	21	7,6				
	Önemsiz	7	2,5				

Yapının Korunması	Az önemli	15	5,4	Çok önemli	84	30,4
	Önemli	33	12			
	Çok önemli	200	72,5		Toplam	276

Ziyaretçilere Kaz Dağları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda mevcut konaklama tesislerinin geliştirilmesi (%89) gerektiği öncelikle bildirilmiştir. Bunu takip eden görüşler ise altyapı eksiklerin tamamlanması, donatı elemanlarının geliştirilmesi, bisiklet yolunun geliştirilmesi, yürüyüş yollarının geliştirilmesi ile danışma merkezi ve giriş kontrol noktalarının oluşturulması birbirine yakın oranda değerlendirilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Katılımcıların Kaz Dağları Hakkındaki Görüşleri

Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde	Özellik	Ayırım	Sayı	Yüzde
Konaklama	Cevapsız	6	2,2	Etkinlik	Cevapsız	7	2,5
Tesislerinin	Gerekli Değil	109	39,5	Alanlarının	Gerekli Değil	49	17,8
Arttırılması	Gerekli	161	58,3	Oluşturulması	Gerekli	220	79,7
Konaklama	Cevapsız	6	2,2	Bisiklet	Cevapsız	10	3,6
Tesislerinin	Gerekli Değil	24	8,7	Yolunun	Gerekli Değil	30	10,9
Geliştirilmesi	Gerekli	246	89,1	Geliştirilmesi	Gerekli	236	85,5
Alt Yapı	Cevapsız	5	1,8	Yürüyüş	Cevapsız	10	3,6
Eksikliklerinin	Gerekli Değil	29	10,5	Yollarının	Gerekli Değil	32	11,6
Tamamlanması	Gerekli	242	87,7	Geliştirilmesi	Gerekli	234	84,8
Donatı Elemanlarının Geliştirilmesi	Cevapsız	4	1,4	Hediyelik	Cevapsız	13	4,7
	Gerekli Değil	36	13	Eşyaların	Gerekli Değil	84	30,4
	Gerekli	236	85,5	Olduğu Satış Birimlerinin Geliştirilmesi	Gerekli	179	64,9
Danışma Merkezi ve Girişi Kontrol Noktalarının Oluşturulması	Cevapsız	8	2,9	Yöresel	Cevapsız	11	4
	Gerekli Değil	36	13	Yiyeceklerin	Gerekli Değil	59	21,4
	Gerekli	232	84,1	Olduğu Satış Birimlerinin Geliştirilmesi	Gerekli	206	74,6
Kafe, Restoran, Çay Bahçesi, Büfe Alanlarının Geliştirilmesi	Cevapsız	6	2,2	Etkinliklerin Sayısının Arttırılması	Cevapsız	12	4,3
	Gerekli Değil	87	31,5		Gerekli Değil	47	17
	Gerekli	183	66,3		Gerekli	217	78,6
Piknik Alanlarının Geliştirilmesi	Cevapsız	8	2,9	Diğer	Cevapsız	158	57,2
	Gerekli Değil	74	26,8		Gerekli Değil	11	4
	Gerekli	194	70,3		Gerekli	107	38,8

3.1. Seyahat Maliyet Yönteminin Hesaplanması

Seyahat maliyet yöntemine yönelik hesaplamaların yapılması için analize dahil edilecek anket sayısı 276 olarak belirlenmiştir. Yöntemde birinci aşamada talep fonksiyonunun tahmin edilmesi gereklidir. Talep tahmini için yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilmiştir. Talep fonksiyonu hesaplanmasında bağımlı değişken olarak ziyaret sayısı alınmıştır.

Talep fonksiyonuna dâhil edilmesi gereken değişkenlerden F ve t değerleri istatistiki olarak anlamlı olan toplam seyahat maliyeti, yaş, gelir, konaklanan gün sayısı, konaklama

harcaması ve seyahat süresi bağımsız değişken olarak modele dâhil edilmiştir. Talep fonksiyonunun tespit edilmesi için yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre modelin anlamlılığı varyans analizi ile test edilmiştir. Buna göre kurulan model 0,001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 8).

Tablo 8. Regresyon Analizinin Anlamlılığı

Model	Kar. Top.	Ser. Der.	Kareler ort.	F değeri	Önem düzeyi
Regresyon	304,056	5	60,811	34,970	.000
Kalıntı	398,225	229	1,739		
Toplam	702,281	234			

Kurulan modelde bütün değişkenlerin anlamlı ($p < 0,05$) olduğu görülmektedir. Değişkenlerin katsayıları incelendiğinde sonuçların teorik beklentilerle uyumlu olduğu görülmektedir. β katsayısının negatif değer alması değişkenler arasında ters ilişkinin varlığını göstermektedir.

Buna göre seyahat maliyeti ile ziyaret sayısı arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Diğer bir deyişle seyahat maliyeti arttıkça ziyaret sayısı azalmaktadır. Seyahat süresi ve konaklama harcaması ile ters yönlü ilişkinin olduğu görülmektedir. Seyahat süresi arttıkça ziyaret sayısının azaldığı ve konaklama harcaması arttıkça ziyaret sayısının azaldığı söylenebilir (Tablo 9).

Tablo 9. Regresyon Analizi Katsayıları

Model (1)	β	Standart Hata	t Değeri	Önem Düzeyi
Sabit	2,021	,271	7,459	,000
Toplam Seyahat Maliyeti	-,00074	,000	-2,045	,042
Yaş	,164	,078	2,099	,037
Gelir	,000	,000	4,196	,000
Konaklanan Gün	,182	,021	8,460	,000
Konaklama Harcaması	-,188	,071	-2,647	,009
Seyahat Süresi	-,050	,022	-2,262	,025

Kurulan modelde bağımsız değişkenler olan toplam seyahat maliyeti, yaş, gelir, konaklanan gün sayısı, konaklama harcaması ve seyahat süresi, bağımlı değişken olan ziyaret sayısındaki değişimin %42,6'sını açıklamaktadır (Tablo 10). Buna göre açıklama oranının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Regresyon Modelinin Özeti

Model	R değeri	R ² değeri	Düz.R ² değeri	Std. hata	Durbin-Watson
1	,664	,441	,426	1,311	1,890

Talep fonksiyonu hesaplandıktan sonra bireysel tüketici rantının hesaplanmasına geçilmiştir. Tüketici rantının hesaplanması için gereken ortalama ziyaret sayısı 2,93 olarak bulunmuştur. Tüketici Rantı hesaplanırken şu formülden yararlanılmaktadır:

$$TR_{YL} = q / -\beta_{YL}$$

TR: Bireysel tüketici rantı

q: Bireylerin bir yılda yaptığı ziyaretlerin ortalamasını göstermektedir. β : Talep fonksiyonunun eğimi (harcama katsayısı)

$$TR_{YL} = 2,93 / -(-0,00074)$$

$TR_{YL} = 3.959,46$ TL olarak bulunmaktadır.

Bireysel tüketici rantından sonra toplam tüketici rantı hesaplanmıştır. Buna göre bölgeyi ziyaret eden toplam ziyaretçi sayısına ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgedeki ziyaretçi sayısı hususunda herhangi bir istatistik veya bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Çanakkale genelini 2016 yılında 373.943 turist ziyaret ettiği (konakladığı) istatistiklerden görülmektedir. Bununla birlikte il genelindeki toplam oda ve yatak kapasitesinin yaklaşık %26'sının bu bölgede olduğu Turizm İl Müdürlüğü istatistiklerinden hesaplanmıştır. Buna göre turistlerin yaklaşık olarak %26'sının bu bölgeyi ziyaret ettiği kabul edildiğinde 97.225 olarak ziyaretçi sayısı tahmin edilmektedir.

Toplam Tüketici Rantı

$$TTR = TR \times 97.225$$

$$= 3.959,46 \times 97.225$$

$$= 384.958.445,95 \text{ TL/yıl olarak hesaplanmıştır.}$$

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Doğal alanların turizm faaliyetleri çerçevesinde kullanılması ziyaretçilere fayda sağlamaktadır. Ziyaretçilere yaratılan faydanın ekonomik değerini hesaplamada kullanılan yöntemlerden biri de Seyahat Maliyet Yöntemidir. Seyahat Maliyeti Yöntemi hesaplamalarında, ziyaretçilerin belirli bir dönemde turistik alana yaptıkları ziyaret sayısı ile seyahat boyunca yapılan harcamalar temel teşkil etmektedir.

Bu araştırma projesinde Kazdağları'nı ziyaret eden turistlerin turizm amaçlı kullanım değerini seyahat maliyet yöntemi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, veri toplama, talep fonksiyonunun belirlenmesi, regresyon analizi ve bireysel tüketici rantı ve toplam tüketici rantı belirlenmiştir. Bu çalışma ile ekonomik değerlendirme yöntemlerinden seyahat maliyet yöntemi turizm alanında kullanılarak teoriye katkı sağlandığı düşünülmektedir.

Kazdağları'nı ziyaret eden turistlere yönelik uygulanan anket çalışmasında çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Ziyaretçilerin Kazdağları'nı, doğa ile bütünleşmek için tercih etmeleri bu bölgenin doğal özelliklerini korumada sürdürülebilir politikaların ve uygulamaların zorunluluğuna gönderme olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde ziyaretçilerin oldukça yüksek oranda doğanın korunmasına yönelik yatırımlarının gerekli olduğuna yönelik sonuçlar bölgenin doğal yapısını bozmaya yönelik yatırımlar konusunda dikkatli olmak gerektiğini vurgulamaktadır. Kazdağları bölgesinde devam eden ve turizm ve tarım gibi diğer sektörlerin gelişmesini ve sürdürülebilirliğini engelleyen maden çalışmaları doğal yapıya zarar verecek çalışmalardır. Bu bağlamda çalışma pratik olarak bölgenin turizm alanında sürdürülebilir gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Çalışmada Kazdağları'nı ziyaret eden turistlerin bireysel tüketici rantı 3.959,46 TL olarak bulunmuştur. Bunun anlamı Kazdağları'nı ziyaret eden bir turistin bu ziyaretinden elde ettiği faydanın ekonomik değeri olarak belirtilebilir. Toplam ziyaretçilerin bu bölgeden elde ettikleri ekonomik değeri elde etmek için toplam tüketici rantı hesaplanmıştır. Bölgeyi ziyaret eden turistlerin sayısına ulaşmak mümkün olmadığından, bölgenin oda ve yatak kapasitesine bağlı olarak yılda 97.225 toplam ziyaretçi rakamı elde edilmiştir. Toplam ziyaretçi sayısı bireysel tüketici rantıyla çarpıldığında toplam tüketici rantı, 384.958.445,95 TL/yıl olarak hesaplanmıştır.

Türkiye de Belkayalı (2009) Yalova Termal kaplıcalarında yapılan bir çalışmada toplam tüketici rantı 1.239.014.400 TL/yıl olarak hesaplanmıştır. Ortaçeşme vd., (2002) Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı'nın rekreasyonel kullanım değerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma da ise rekreasyonel kullanım değeri, Temmuz 1999 fiyatlarıyla, yılda yaklaşık 21.500.000.000 TL olarak bulunmuştur.

Nam ve Son (2001) Vietnam'ın Nha Trang şehrinin güneyinde yer alan ve mercanlarla çevrili bir ada olduğu ifade edilen Hon Num Adaları'nın rekreasyonel değerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında, bölgenin yıllık rekreasyonel kullanım değerinin 8,7 milyon Amerikan Doları olarak bulmuşlardır.

Yapılan diğer çalışmalarda dikkate alınarak Kazdağları gibi doğal alanların ekonomik değerinin belirlenmesinde ziyaretçilerin seyahat maliyet yöntemi aracılığıyla alana ne kadar değer verdiklerini belirlemek mümkün olmaktadır. Böylece alanın turizm amaçlı kullanımının ekonomik değeri üzerinde konuşmak söz konusu olabilecektir.

Yıllık 384.958.445,95 TL/yıl olarak hesaplanan Toplam tüketici rantı Kazdağları'nın turizm amaçlı kullanım değerinin ekonomik ifadesidir. Sürdürülebilir turizm anlayışı ile bölgenin turizm olanakları değerlendirildiğinde tarım sektörünün de gelişmesine olanak sağlayacak ve bölgede ekoturizmin gelişmesi sağlanabilecektir. Doğal alanların, ziyaret eden insanlar üzerinde ve bölgede yaşayan halk üzerinde yarattığı faydaları bir çok boyutta değerlendirilebilir.

Seyahat maliyet yöntemiyle Kazdağları'na ilişkin yapılacak diğer çalışmalarda, Kazdağları'nda turizm alanı yaratma maliyetine karşı dışsallıklarının karşılaştırılarak ekonomik etkinliği bulunabilir ya da Kazdağları rekreasyon alanlarının niteliklerinde meydana gelecek bir değişimin yaratacağı fayda düzeyine bağlı olarak yeni ekonomik değeri ölçülebilir. Son çalışma önerisi olarak farklı çevre kalitesi niteliklerine ancak benzer turizm hizmetlerine sahip alanların ekonomik değerlerinin ölçülerek birbirleriyle karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akram, M. H. (2010). Economic Evaluation of Petra Site in Jordan by Using Travel Cost Method. *Journal of Accounting – Business & Management*, 17 (1), 48-61.
- Belkayalı, N. (2009). *Yalova Termal Kaplıcalarının Rekreasyonel ve Turizm Amaçlı Kullanımının Ekonomik Değerinin Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Common, M., Bull, T., & Stoeckl, N. (1999). The travel cost method: an empirical investigation of Randall's difficulty. *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 43(4), 457-477.
- Fleming, C.M. & Cook, A. (2008). The recreational value of Lake McKenzie, Fraser Island: An application of the travel cost method. *Tourism Management*, 29, 1197–1205.

- Garrod, G., Pickering, A., & Willis, K. (1993). The economic value of botanic gardens: a recreational perspective. *Countryside Change Unit, Department of Agricultural Economics and Food Marketing*, 24(2), 215-224.
- Kuosmanen, T., Nillesen, E., & Wesseler, J. (2004). Does ignoring multideestination trips in the travel cost method cause a systematic bias?. *The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 48(4), 629-651.
- Latinopoulos, D. (2014). The impact of economic recession on outdoor recreation demand: an application of the travel cost method in Greece. *Journal of Environmental Planning and Management*, 57(2), 254-272.
- Mangan, T., Brouwer, R., Lohano, H. D., & Nangraj, G. M. (2013). Estimating the recreational value of Pakistan's largest freshwater lake to support sustainable tourism management using a travel cost model. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(3), 473-486.
- Mwebaze, P., & Bennett, J. (2012). Valuing Australian botanic collections: a combined travel- cost and contingent valuation study. *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 56(4), 498-520.
- Nam, P. K., Son, T. V. H. (2001). Analysis of the recreational value of the coral-surrounded Hon Mun islands in Vietnam. Economy and Environment Programme for Southeast Asia, Tanglin, Singapore.
- Notarstefano, C. (2008). European sustainable tourism: context, concepts and guidelines for action. *International journal of sustainable economy*, 1(1), 44-59.
- Ortaçesme, V., Özkan, B., & Karagüzel, O. (2002). An estimation of the recreational use value of Kursunlu Waterfall Nature Park by the individual travel cost method. *Turkish Journal of Agriculture and Forestry*, 26(1), 57-62.
- Poor, P. J., & Smith, J. M. (2004). Travel cost analysis of a cultural heritage site: The case of historic St. Mary's City of Maryland. *Journal of Cultural Economic*, 28(3), 217-229.
- Tayanc, M., & Toros, H. (1997). Urbanization effects on regional climate change in the case of four large cities of Turkey. *Climatic Change*, 35(4), 501-524.
- Travel Cost Method. http://www.tba.co.nz/kete/PDF_files/ITP607_travel_cost_method.pdf [Erişim: 23.11.2017].
- Türkiye Barolar Birliği. (2013). *Kaz Dağları ve Siyanürlü Altın Madenciliği*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları: Ankara. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/501.pdf> [Erişim: 27.11.2017].
- Willis, K. G., & Garrod, G. D. (1991). An individual travel- cost method of evaluating forest recreation. *Journal of agricultural Economics*, 42(1), 33-42.
- <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5> (erişim tarihi: 17/12/2018)